

LUBOŠ TARABA

Italské patálie maršála Radeckého

PRVNÍ VÁLKA
ZA OSVOBOZENÍ ITÁLIE
1848–1849

EPOCHA

EDICE

**Polozapomenuté
války**

POLOZAPOMENUTÉ
VÁLKY

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita v Liberci)

PhDr. Karel Richter, CSc. (Klub autorů literatury faktu)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ustav světových dějin)

doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D. (FF ZČU, Katedra historických věd)

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY

EDICE

LUBOŠ TARABA

**Italské
patálie
maršála
Radeckého**

PRVNÍ VÁLKA
ZA SJEDNOCENÍ ITÁLIE
1848–1849

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Luboš Taraba, 2013, 2019

Cover © Karel Kárász, 2013, 2019

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2013, 2019

ISBN 978-80-7557-189-2 (print)

ISBN 978-80-7557-716-0 (ePub)

ISBN 978-80-7557-717-7 (mobi)

ISBN 978-80-7557-718-4 (pdf)

OBSAH

Úvodem	9
Horké dny	13
Svatá válka	40
Malá velká vítězství a porážky	52
Vítězství neschopnosti	70
Pomalu, ale přece	87
Neúnavný Radecký	112
Obrat	130
Milán	193
Oddechový čas	211
Maršálův plán	221
Novara	243
Trpké vítězství	277
Ordre de bataille 1848	283
Ordre de bataille 1849	296
Chronologie	303
Seznam literatury	307

„Přisahal jsem císaři, mému pánu, že porazím nepřítele a že budu bránit jeho trůn a práva. Této přísaze zůstanu věrný do posledního dechu. Budu oplakávat krev, která musí téct, ale proleji ji. Onomu světu pak nechám, aby mě soudil.“

Václav Radecký z Radče

ÚVODEM

„U nás je klid, ale vře to pod pokličkou. Jak to skončí, ví jen Bůh,“ psal z Milána do Vídně v dubnu 1847 tehdy osmdesátiletý polní maršál Václav Radecký z Radče. Do hlavního města Lombardsko-benátského království ho odveleli před patnácti lety z Olomouce. Hanácká metropole měla být pro starého vojáka vejminkem, ale nakonec se zase rakouskému eráru hodil. Očekávalo se, že si poradí s nepokojnými obyvateli rakouských provincií v severní Itálii.

V hlavním městě osmatřicetimilionového lotrinsko-habsburského impéria, kterému vládl pevnou rukou už více než třicet let jeho generační kolega, kancléř Klemens Wenzel von Metternich, Radeckého hlas z druhé strany Alp nikdo příliš neposlouchal. Málokdo si chtěl připustit, jak Radecký tvrdil o Italech, že „máme co činit s národem, který nás nenávidí a myslí si, že nadešel moment, kdy může vstoupit do řady velkých národů“. Pro Metternicha zůstávala Itálie (rozdělená na sedm zemí – království Obojí Sicílie, papežský stát, sardinské království, Toskánsko, Modena, Parma a Lombardsko-benátské království) nadále v kategorii zeměpisných pojmů. A Italové, jejichž počet dosáhl čtyřiařiceti milionů, mu jako vojáci také nijak neimponovali. O to více ho zaskočili italští kardinálové, když v červnu 1846 volili nového zástupce svatého Petra na Zemi. Pius IX., jak si nový *il papa*, civilním jménem Giovanni Maria Mastai Ferretti, do té doby biskup v Imole, říkal, se stal pro Italy během pár měsíců symbolem nových časů a velkých změn. „Liberální papež, to je to nejvíce neslýchané, co si lze představit,“ zareagoval Metternich na rozhodnutí Svatého otce pustit z vězení tisícovku „politických“ a vyzvat politické exulanty k návratu do Říma. Když šestapadesátiletý Pius IX. o něco později přece jen začal svůj revoluční elán trochu brzdit,

bylo už pozdě. Z jihu italské boty metastázovala na sever nová vlna revoluční rakoviny.

Rakouský kancléř spoléhal na to, že si Radeckého „bílé kabáty“ s odbojnými karbonáři snícími o jedné liberální Itálii poradí stejně jako vždy předtím, když se pokusili o ozbrojené povstání. Stalo se tak v letech 1820 a 1830, tak proč by mělo být nyní jinak? A to i přesto, že Radecký v září 1847 varoval, že si „revoluční řeka chystá koryto“ a dva měsíce nato, že se vše komplikuje, že „piemontský král odhodil masku a postavil se do čela revoluce. Myslím tudíž, že se musím vžít do válečného stavu, abych se počátkem jara bil před branami Milána,“ prorokoval Radecký, kam se Itálie a s ní i rakouské jižní provincie, Lombardie se 2 588 000 obyvatel a Benátsko s 2 208 000 duší, nezadržitelně šinuly.

„Cítili jsme neklid, zůstali jsme ale neteční,“ napsal později starý maršál sebekriticky, byť tím více mířil na c. k. úřady, jak například naznačuje jeho poznámka o „ospalém vicekráli a pokleslé vládě“. Na druhou stranu je třeba poznamenat, že rakouští nejvyšší úředníci spoléhali více na to, že lepší bude dát italským poddaným trochu „cukru“, než na ně rovnou vytáhnout „bič“, jak propagoval v tomto ohledu přímočaře smýšlející Radecký. „Stav věcí je stále povážlivější a nedostál bych proto své povinnosti, kdybych Vaše císařské Veličenstvo neupozornil, že pokud politická a policejní místa nevyvinou co největší energii, budeme neodvratně přihlížet výbuchu revoluce,“ apeloval Radecký na císaře v naději, že se Metternich konečně rozhoupe, protože od epileptika Ferdinanda, který moudrosti příliš nepobral a kterému jeho Vídeňáci neřekli jinak než „*Trottell Nandel*“ (Blbeček Ferdáček), toho opravdu mnoho očekávat nemohl. „Ztráta Itálie by byla smrtelnou ranou naší monarchii,“ burcoval maršál své nadřízené, ale jako kdyby mluvil do zdi.

Rakousko se v severní Itálii uchytilo za války o španělské dědictví, když Josef I. získal Mantovu. Pár let nato se jeho mladší bratr Karel VI. stal pánem Milánska. Za válek proti revoluční Francii k tomu přibýlo Benátsko a Trento s Brixenem. Císař Napoleon to na pár let změnil, když vytvořil Italské království, ale po jeho porážce a vídeňském kongresu zase patřil sever „italské boty“ rakouským Habsburkům. Z těchto akvizic slepil Metternich v roce 1815 Lombardsko-benátské království spravované místokrálem. Třebaže tamní poměry nebyly o nic horší než v jiných částech habsburského impéria, italsky mluvící poddaní projevovali stále

častěji neskutečnou nespokojenost, „nevděčnost“, jak si mysleli za Alpami. A od toho už nescházelo mnoho k liberálním myšlenkám promíchaným s představami o samostatné sjednocené Itálii.

Každému bylo jasné, že se to neobejde bez války, protože Rakousko se svých italských území dobrovolně nevzdá. Navíc Vídeň držela více či méně nad vodou všechny ostatní „italské“ dynastie – od Bourbonů v Neapoli po příslušníky rakouských sekundogenitur v Toskánsku, Modeně a Parmě. Na rakouské podpoře byl závislý i Svatý otec v Římě, byť se mu to jako Italovi přičilo. Prostě, měla-li v Itálii zvítězit revoluce a měla-li být Itálie sjednocena, bude nutné nejprve vyhnat „ty zatracené Němce“, jak se Rakušanům říkalo.

Jak po několika marných pokusech o povstání všichni pochopili, že tohoto „svatého poslání“ se mohl úspěšně zhostit pouze padesátiletý Karel Albert z carignanské větve savojské dynastie, přesvědčený o svém předurčení Prozřetelností stát se prvním italským králem. Navíc jediný opravdový „Ital“ mezi „italskými“ vládci (kromě papeže), byť v jeho žilách kolovalo více francouzské a rakouské než italské krve a jeho mateřským jazykem byla francouzština.

Všichni o něm věděli, že ačkoli byl přes svou manželku Marii Terzii Lotrinskou spřízněn s habsburským domem, Rakousko pokládal za svého úhlavního nepřítele. Veřejně hlásal, že jeho nejšťastnějším dnem v životě bude ten, kdy se svými syny půjde do boje za italskou nezávislost. Kamenem úrazu bylo, že 4 630 000 duší čítající sardinské království bylo v roli Davida proti rakouskému Goliášovi. Piemontský trpaslík proto mohl pomýšlet na boj teprve tehdy, až rakouský obr nebude starostmi vědět kudy kam.

Za zakladatele této jedné z nejstarších evropských dynastií je pokládán Umberto Běloruký (980–1047) těžící z rivality mezi papeži a „německými“ císaři. Říkalo se dokonce, že byl pravnukem císaře Oty II. V roce 1003 mu budoucí císař Konrád II. udělil v léno území, které staří Římané nazývali Sabaudia (Země lesů), Savojsko. Umbertovi nástupci, savojská hrabata, pozvolna rozšiřovali své panství zvláště díky obratné sňatkové politice. Tak Umbertův mladší syn Otto vyženil s Adelaidou di Torino město, jenž jeho vnuk Amadeo zdědil. On sám pak už vládl většině oblasti nazývané také Piemonte (Podhůří). Koncem 14. století se stal

novým hrabětem de Savoy jedenáctiletý Amadeus III. Mírotvorce, jenž si službou budoucímu českému králi, císaři Zikmundovi, v roce 1416 vysloužil dědičný titul vévody.

Dlouhou dobu savojské vévodství, kontrolující alpské průsmyky Grande St. Bernardo a Piccolo St. Bernardo, živořilo ve stínu velkých evropských mocností. Při životě ho držela francouzsko-rakousko-španělská rivalita a také malá, ale dobrá armáda, o níž se zasloužil ve druhé polovině 16. století Emanuel Filibert Železná hlava. Byl to také on, kdo si za nové sídelní město místo dosavadního Chambéry zvolil lépe opevněný Turín a kdo za úřední jazyk zavedl místo francouzštiny italštinu.

I poté savojské vévodové zůstávali více méně pěšáky na evropské šachovnici mocných. Viktor Amadeus II. z toho po nástupu na trůn v roce 1675 dokázal udělat málem přednost. Díky lavírování a přebíhání z jednoho tábora soupeřů bojujících o španělské dědictví do druhého si na svůj účet připsal v roce 1713 nejen nová území, ale i Sicílii a s ní královskou korunu. Už za sedm let byl však donucen vyměnit bohatou Sicílii za chudou Sardinii.

Pád Bastily a následující události ve Francii přivedly sardinské království i savojský dům na pokraj záhuby. Revoluční Francie a Napoleon Bonaparte nejprve Turín připravili v roce 1796 o Nizzu a Savojsko a dvě léta nato i o celý Piemont. Král Viktor Amadeus III. utekl na Sardinii, kde přežíval pod britským patronátem a ochranou válečných lodí Jeho Veličenstva. Do Turína se už nevrátil stejně jako jeho nejstarší syn a následník Karel Emanuel IV. Když Napoleon Piemont v roce 1802 anektoval, Karel Emanuel předal korunu svému mladšímu bratru Viktoru Emanu- elovi I. a sám vstoupil do jezuitského řádu.

Rozhodnutím vídeňského kongresu byl Piemont, kde převzal opět vládu Viktor Emanuel I., nakonec obnoven v téměř původních hranicích. Ztratil sice malou část Savojska, kterou získal za válek o rakouské dědictví od Marie Terezie, zato však mocnosti savojskému domu přikleply jeden ze čtyř nejvýznamnějších středozemních přístavů – Janov. Sardinští králové ho měli střežit pro Brity, kdyby nastala potřeba v Itálii intervenovat.

HORKÉ DNY

Úderem poledne prvního dne roku 1848 mělo sto šestapadesát tisíc obyvatel města Milána uhasit své doutníky a cigára. Pokud to někdo neudělá, vlasteneckou povinností ostatních bylo vyrazit takovému zrádci italské věci cigáro z ruky nebo z úst. Organizátoři této protestní akce z karbonářské organizace *Fratelli Lombardi* (Lombardští bratři) k tomu využili oficiálního zákazu kouřit na ulicích, který nikdo jinak nerespektoval.

Začínal tak všeobecný bojkot rakouského tabákového monopolu. Zároveň s tím ustaly i sázky ve státní loterii. Vídeň měla pocítit, co to znamená přijít o dva miliony zlatých z prodeje cigár a další miliony z loterie. Stejně jako Milánané, přestali holdovat tabáku Benátčané a obyvatelé dalších měst Lombardsko-benátského království. Protože přšelo, milánští karbonáři přesunuli začátek bojkotu na 2. ledna. Když konečně opět vykouklo nad jejich městem slunce, radikálové vyrazili do ulic vymáhat tabákovou prohibici. Výsledkem bylo napadení několika „německy“ smýšlejících Italů, kteří se nechtěli vzdát se neřesti v podobě vonného dýmu. Dalšími oběťmi byli rakouští vojáci a jejich velitelé, kteří oficiálně nesměli na veřejnosti kouřit a kteří se ale o to více nyní promenovali po korzech s ostentativně zapálenými cigáry v ústech. Měli jich dost, protože jich nafasovali třicet tisíc. Co chvíli na ně odněkud vyletěl kámen. Potom už našťvaní muži v uniformách nutili kuřivo civilistům násilím. Pokud někdo odmítl, riskoval přinejmenším pár facek nebo ran, a když se moc vzpouzel, pak i vězení. Nevyhnul se tomu ani starosta hrabě Gabrio Casati, kterého sebrali tajní policisté při pokusu domluvit vojákům, aby se mírnili. Mezi rakouskými důstojníky se nejaktivněji projevoval setník od ženistů Gustav hrabě Neipperg, syn exmanželky císaře Napoleona Marie Luisy a jejího jednookého milence hraběte Neipperga, který si s doutníkem vyrazil ke kavárně *Cafò Cova*, kde se karbonáři na bojkotu tabáku domluvili.

Následující den přerostly strkanice a rvačky o cigára v milánských ulicích v otevřený konflikt s policií a vojenskými hlídkami, mezi nimiž hráli prim dragouni. O jejich razantnosti svědčí pět mrtvých a šestapadesát zraněných včetně několika žen a dětí. Všichni měli sečné nebo bodné rány od šavlí či bodáků. Nejstarší oběti bylo čtyřiašedesát, nejmladší

mrtvý byl patnáctiletý. Nejmladší zraněnou byla čtyřletá dívka. Obdobné scény zažila týž den tabákovou a sázkovou abstinencí nakažená Padova a Pavie. A Italové tak už měli své „mučedníky za svatou věc“.

Milánský starosta Casati se proto vypravil společně s několika urozenými krajany za guvernérem hrabětem Johannem Spaurem, aby vyjádřili protest proti postupu armády a místodržitelství. Hned nato se ohlásili i u Radeckého. Ten vyslovil politování nad tím, co se stalo, i nad „nešťastnými oběťmi“, ale ohradil se proti tomu, že by vojsko někdy někoho provokovalo. Lombardské šlechtice zpražil tím, že armáda „bude vědět, jak čelit každé urážce. Tři dny krve dají Lombardii třicet let míru,“ měl Radecký říci v této souvislosti. Noc z 3. na 4. leden proběhla v Milánu klidně, stejně jako následující dny, kdy v ulicích patrolovaly spolu s policií silné jízdní a pěší hlídky. Útokům na osamělé vojáky a důstojníky zamezit ale nedokázaly.

„Policie sice zdvojnásobila svou bdělost, ale to bylo všechno,“ konstatoval rakouský setník Franz Grüll. Nepomohlo ani pozdější vyhlášení mimořádného stavu. Miláňané se uchýlili k jiným formám pasivní rezistence. Bojkotovali divadelní představení, vzdali se procházek na Corzo Francesco a promenovali se místo toho na Corso di Porta Romana, které překřtili po papeži na *Corso Pio*. Dva milánští šlechtici, hrabata Enrico Martini a Carlo d'Adda, se dokonce vypravili do Turína, aby si přímo Karlu Albertovi postěžovali na chování rakouských úřadů. Sardinský král je uklidňoval, aby vydrželi, protože zanedlouho bude stejně válka a cizáci budou z Itálie vyhnáni.

Sardinský král, titulární král kyperský a jeruzalémský, piemontský a carignanský kníže, savojský a janovský vévoda a hrabě di Barge. To jsou tituly dva metry a čtyři centimetry vysokého Karla Alberta, celým jménem Carlo Alberto Emanuele Vittorio Maria Clemente Saverio Giulio e Saverio, přezdívaného *Il Magnanimo* (Velkomyslný). Když se v říjnu 1798 narodil uprostřed Turína v Carignanském paláci, čekal ho osud řadového příslušníka vedlejší větve piemontských králů. Jenže Evropou právě otrásaly napoleonské války, a to se mohlo přihodit mnohé. Tak se také stalo, že jeho rodiče museli vyměnit Turín za Paříž, kde jeho otec Karel Emanuel během pár měsíců zemřel. Dvouletý Karel Albert zůstal s matkou Marií Kristýnou Sasko-Kurlandskou a o rok mladší sestrou.

Největší zájem o ně projevovala tamní policie, protože pro Napoleona nebyli příliš žádoucími hosty. Marie Kristýna se pokusila finanční problémy řešit odjezdem do Lipska k příbuzným, ale brzy se opět i s dětmi raději stěhovala zpátky do Paříže. Tam se také v roce 1808 vdala za piemontského šlechtice Giuseppa Massimiliana Thibauta di Montleart. Desetiletý Karel Albert si na otčíma nikdy nezvykl. Jeho pozdější nerozhodnost, nejistota v chování, jsou připisovány právě jejich složitému soužití. O něco později si Marie Kristýna vymohla na císaři Napoleonovi rentu, což jí umožnilo odjet s celou rodinou do Ženevy. Bonapartova porážka u Lipska ji ale donutila se opět do hlavního města Francie vrátit. To už šestnáctiletý Karel Albert, který absolvoval několik let na civilním a poté vojenském lyceu, nastoupil kariéru vojáka, a to rovnou jako podporučík u Napoleonových dragounů. Šest měsíců služby stačilo, aby upadl v nemilost krále Ludvíka XVIII., který se po Bonapartově porážce vrátil z dlouholetého exilu domů. Ani tento tlustý Bourbon ale nemohl zabránit tomu, aby se mocnosti na vídeňském kongresu dohodly na tom, že Karel Albert odjede do rodného Turína jako „princ dědic“. Jeho strýcové, vládoucí Viktor Emanuel a jeho mladší bratr Karel Felix, na něj pohlíželi skrz prsty, ale přání mocností se protivit nemohli. Za tento životní obrat mohl Karel Albert děkovat v první řadě rakouskému kancléři Metternichovi. Zamlouval se mu pro svou váhavost a neschopnost se rozhodnout. Mohlo by se s ním dobře manipulovat, řekl si Metternich, a to podle všeho rozhodlo.

Ještě předtím si vzal Karla Alberta do parády jeden jezuitský exorcista, aby z něj vymýtil všechny francouzské revoluční hlouposti. V devatenácti letech tohoto „monarchistického Hamleta“, jak se mu pro jeho nevypočitatelnost a váhavost přezdívalo, oženili s Marií Terezií Lotrinskou. O tři roky později se stal otcem budoucího následníka trůnu Viktora Emanuela.

Zpočátku se zdálo, že zmíněný exorcista neuspěl. Když v březnu 1821 dorazila karbonářská vzpoura do Piemontu, jejím vůdcům se právě Karel Albert jevil jako nejvhodnější kandidát na nového liberálního panovníka. Viktor Emanuel skutečně odstoupil, ale trůn odkázal svému bratrovi. Karel Felix pro uklidnění horkých hlav jmenoval Karla Alberta regentem, ale ve skutečnosti by nejraději neposlušného synovce postavil „mimo zákon“, což se rovnalo popravě. Nakonec ho jen vykázal

z Turína. Rakouská armáda si s povstalci brzy poradila a Karel Felix se chystal učinit totéž se zrádným příbuzným. Ale opět zasáhl Metternich. Karel Albert rychle prozířel, a aby si napravil pošramocenou reputaci, odjel do Španělska, kde králi Ferdinandovi VII. pomohl spolu s francouzským expedičním sborem vyříditi tamní liberály. Několikrát se vyznamenal v boji a z Iberského poloostrova si přivezl navíc trvalou připomínku v podobě horečnatého onemocnění, které se mu občas vracelo. Domů se vracel nejen jako Metternichův favorit, ale už i jako oblíbenec francouzského krále Ludvíka XVIII. přejícího si, aby v Turínu jednou vládl právě on. A tak, když v dubnu 1831 neočekávaně zemřel bezdětný Karel Felix, třiatřicetiletému Karlu Albertovi nestálo nic v cestě stát se „z boží milosti“ vládcem Piemontu.

Napětí a nepřátelství domácích vůči „Němcům“ bylo cítit na každém kroku. Stačilo zajít do jakéhokoliv z osmdesáti milánských kostelů. Všude italští faráři horlili proti nenáviděným „Němcům“. A ještě horší to bylo v únoru, když byl veřejně čten papežův dopis „Pane, ochraňuj Itálii“ obsahující narážky na sjednocení. Došlo to tak daleko, že o pár týdnů později bylo vojákům zakázáno chodit do milánských kostelů na mši.

Ani mnozí státní úředníci italského původu nezůstali stranou. C. k. prokurátor Guicciardi dokonce zvažoval zabývat se žalobou podanou na Radeckého kvůli mrtvým z milánských ulic. „Od 3. ledna, kdy naši vojáci ve službě i mimo službu tak znamenitě čepeli svých šavlí předložili důkaz srdnatosti, panuje všude ve městě klid. Radikální comitè však pracuje v tichosti dále. Vše je tak dobře zorganizováno, že rozkazy kápů plní okamžitě. Proti tomu měla být uvedena do chodu vážná opatření. Žalostná slabost úřadů je odsunula a nyní takřka znemožnila. Musíme tudíž očekávat nový nápor,“ předpovídal Radecký, co nejbližší týdnů přinesou. Nepokoje nepostihly jen Milán, ke srážkám s policií a vojskem došlo na řadě míst. Jednoznačně nejhorší to bylo v Padově a Pavii.

Zatímco Itálií zněly z kazatelen výzvy ke „křížovému tažení“ proti Rakušanům, z letargie vytržený císař Ferdinand V. vydal z Metternichova popudu prohlášení k italským poddaným. Uklidňoval je i varoval zároveň. Nezapomněl na armádu, na „pevnou oporu Našeho trůnu a tvrz proti svízelm, jaké by přinesla vzpoura a nezákonnost“. Miláňanům, kteří toto provolávání přelepovali nápisy „Smrt Němcům!“, odpověděl

„staříčký vojevůdce“, jak se Radecký sám nazval: „Císař je plně rozhodnut udržet Lombardsko-benátské království proti všem vnitřním i vnějším nepřátelům... Jako sklo na skále,“ tak se rozbije „ústrojí vášně a zpronevěřilé touhy po novotách“, četli důstojníci v polovině ledna jeho rozkaz nastoupeným vojákům mnohonárodnostní „Italské armády“. Nezůstalo jen u slov. Metternich slíbil Radeckému, referujícímu pravidelně o množících se protirakouských projevech, zvýšení počtu vojáků v severní Itálii na sto tisíc, bude-li to třeba až sto dvacet tisíc, a v případě války až na sto padesát tisíc mužů. Podle Radeckého to prý byla „bezpodmínečně nutná síla, aby udržel řadu velkých a mnoha lidmi obydlených měst a měl [zároveň – pozn. L. T.] operační armádu pro případ současné války s Piemontem“. Posily ale přicházely více než pomalu. „Žádal jsem o jednotky a musel jsem se přitom hádat o každý prapor. Žádal jsem zásoby a místo toho jsem dostával instrukce, jaké by mohl rozluštit jen starý historik,“ komentoval počínání Vídně Radecký.

Rakouské ozbrojené síly se sestávaly v roce 1848 celkem z 58 řadových pěších pluků (oficiálně bylo pluků třiašedesát, z toho pět ale neexistovalo), 18 hraničářských pluků, praporu *Czaikisten*, pluku císařských myslivců (*Kaiser-Jäger*) a 12 praporů polních myslivců. Z 58 řadových pěších pluků bylo 15 uherských, ostatní byly „německé“, všechny o třech polních praporech a dvou granátnických setninách. Do sestavy „německých pluků“, tedy pluků z Předlitavska (s výjimkou osmi pluků ze severní Itálie), náležely dále dva prapory Landwehru. Druhý prapor Landwehru byl formován pouze v případě potřeby. Prapor sestával ze šesti setnin po 214–234 mužů (za války). V době míru měly setniny 129 mužů. Vždy dvě setniny tvořily taktickou jednotku „*Division*“. Z granátnických setnin (172 mužů) vznikaly za války samostatné granátnické prapory. Celkem jich bylo dvacet.

Pěší pluk měl plný stav 6934 mužů a myslivecký prapor 822 mužů. První prapor Landwehru čítal 1089 a druhý 1008 mužů. V prvním praporu Landwehru sloužili mladší muži a v druhém starší, až do pětáctýřicátého roku věku. Stav hraničářských pluků dosahoval za války 5322 mužů.

Řadová pěchota a hraničářské pluky byly vyzbrojeny perkusní puškou *Augustin M1842* ráže 17,6 mm vážící 4,35 kg nazvanou po jejím autorovi svobodném pánovi Vincezovi von Augustin. Perkusní zámek

do této pušky zkonstruoval zaměstnanec milánského finančního úřadu Giuseppe Console. Bodák měřil 47 cm. U těchto pušek byla nastavena mířidla na maximální vzdálenost 300 metrů. Pěšák měl ve výzbroji dále 66 centimetrů dlouhou šavli. Puškou polních myslivců a *Kaiser-Jäger* byla *Kammerbüchse M 1842* ráže 18,1, dlouhá 122,8 cm a vážící 4,6 kg.

Jezdeckto čítalo 38 pluků, z toho 14 těžkých a 24 lehkých. Osm kyrysnických a šest dragounských pluků náleželo do kategorie těžké jízdy, zbývajících sedm švališerských, dvanáct husarských a čtyři hulánské pluky tvořily jízdu lehkou. Pluk sestával ze šesti eskadron. Kyrysnický a dragounský pluk měly po 1302 mužích, švališerský 2040. Jízda používala jednotné šavle a perkusní karabiny *M 1844* (ráže 16,9 mm, dlouhá 75,5 cm a vážící 2,5 kg) a pistole *M 1844* stejné ráže. Hlavní zbraní hulánů bylo 265 centimetrů dlouhé kopí.

Dělostřelectvo sestávalo z 5 pluků a 7 pevnostních setnin. Pluk tvořilo 24 baterií po 6 dělech. Z toho bylo 12 šestiliberních pěších baterií (4 šestiliberní kanony a 2 sedmiliberní krátké houfnice), dále 6 dvanáctiliberních pěších baterií (4 dvanáctiliberní děla a 2 dlouhé sedmiliberní houfnice) a 6 šestiliberních pěších baterií (4 šestiliberní kanony a 2 jízdní dělostřelecké houfnice). Vedle plných kulí, granátů a kartáčů byly v nabídce munice také šrapnely, a to do dvanáctiliberních děl a houfnic. Válečný stav baterie byl 200 mužů, 6 děl a 6 muničních vozů. Dělostřelecký pluk čítal 4060 mužů.

Do sestavy armády dále patřil pontonýrský, pionýrský, inženýrský, sapérský a minérský sbor.

Celkový stav armády v mírové době obnášel 270 000 mužů, za války mohl stoupnout na 400 000 mužů.

Vojáci nosili světle modré kalhoty (*pantalóny*) a bílé kabáty. Kabát a kalhoty polní uniformy důstojníků byly tmavošedé. Dělostřelci si oblékali podobě jako trén kabáty hnědé a modré kalhoty. Šedozelená uniforma s černým kloboukem a peřím téže bary patřila polním myslivcům. Kabát technických jednotek (kromě pontonýrů) měl šedozelenou barvu. Vojenská služba trvala od roku 1845 osm let.

Itálie, řečeno slovy maršálova pobočníka Carla von Schönhalse, „kvasila“. Po nepokojích v roce 1847 povstalo 12. ledna 1848 během oslav osmatřicátých narozenin krále Ferdinanda II. sicilské Palermo. Bouře se

přelily i do Neapole a nabyly na intenzitě natolik, že král Obojí Sicílie raději povstalcům požadujícím konstituci z času Bonapartova maršála, tehdejšího neapolského krále Joachima Murata, koncem ledna 1848 ustoupil. Další přišel na řadu papežský stát, po něm Toskánsko, parmské a modenské knížectví a také sardinské království. Karel Albert, kterému se jinak karbonáři a liberálové už roky z hloubi srdce protivili, prozřívavě na nic nečekal a již 7. února vyhlásil konstituci (*Statuto*) sám. Navíc slyšel na karbonářské výzvy, že by právě on měl být tím, kdo po staletí rozdrobenou Itálii sjednotí. Stejně tak k němu doléhaly hlasy, že pokud se o to nepokusí, nemůže si být jistý trůnem. A tak, ačkoli ujišťoval rakouského souseda o své mírumilovnosti, povolal do služby tři ročníky záložníků, což obnášelo dvacet tisíc mužů.

Sardinský král navíc cítil i podporu ze zahraničí, jmenovitě z Francie, kterou právě ovládli republikáni. Novopečený ministr zahraničí Alphonse de Lamartine koncem února 1848 naprosto otevřeně zpochybnil evropské uspořádání z vídeňského kongresu: „Smlouvy z roku 1815 už právně v očích francouzské republiky neexistují...!“ Zároveň dodal: „Bude-li [italským státům – pozn. L. T.] upíráno se zbraní v ruce právo se spojit v rámci vytvoření italské vlasti, francouzská republika se bude cítit oprávněna se ozbrojit k obraně těchto legitimních hnutí...“ Kancléř Metternich kontroval žádostí o obnovení vojenské konvence s Pruskem z roku 1840, ale to už byla úplně jiná situace. Jak Prusko, tak Francie a Rakousko budou mít vlastních problémů nad hlavu, natož aby mohly myslet na válku.

Vše převálcovala infekce pařížské únorové revoluce. Podlehla jí dokonce i samotná Vídeň. Proto 13. března vyrazili do ulic metropole rakouského impéria proti bouřícím se studentům vojáci pod velením arcivévodky Albrechta. Na ulicích zůstalo pět mrtvých. Večer si arcivévodkyně Žofie dupla u císaře, aby se konečně zbavil nepopulárního Metternicha. Necelých osmačtyřicet hodin poté Ferdinand vyslovil souhlas se zavedením konstitučních pořádků. A už 17. března byla na světě prozatímní vláda v čele s Františkem Antonínem hrabětem Kolowratem-Libštejnským. Poroučel se také třicetiletý syn vítěze nad Napoleonem arcivévodky Karla, podmaršál arcivévoda Albrecht kritizovaný za použití zbraní proti demonstrantům. Císař ho vyexpedoval do Itálie k Radeckému.

Zpráva, že panovník před dvěma dny vyslovil souhlas se zavedením konstituce, dorazila do Milána téhož dne kolem třetí hodiny odpoledne.